

בראשית פרק מב-מג: שיבת האחים לארץ

מבוא

מפסוק כו בפרק מב ועד פרק מג פסוק יד, מתאר הכתוב את שיבתם של הבנים ארצה ללא שמעון וההכנות לקראת שיבתם המחודשת למצרים. הם נפגשים עם יעקב ונאלצים לספר את קורותיהם, ולאחר זמן, כשהרעב מתגבר, הם נאלצים לבקש מיעקב לשוב מצרימה.

שאלה מכוונות למידה

- איך הציגו האחים את קורותיהם לפני יעקב?
- מדוע התקבלה עצת יהודה ואילו עצת ראובן נדחתה?

השיבה ארצה

חרדת האחים

שתי צרות נוחות על האחים בהגיעם למצרים:

בראשית מב - הצרה הראשונה

- (יד) ויאמר אלהים יוסף הוא אשר דברתי אלכם לאמר מרגלים אתם: ...
(יט) אם כנים אתם אחיכם אחד נאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שֶׁבַר רֶעֱבוֹן בְּתִיכֶם :
(כ) ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ונאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן :
(כא) ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו
ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת :
(כב) ויען ראובן אתם לאמר הלוא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בגלד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש :

בצרה הראשונה הם מאושמים בריגול, שמעון נלקח לכלא, והם נדרשים להביא את בנימין.

בראשית מב - הצרה השנייה

- (כו) וישאו את שבכם על חמריהם וילכו משם :
(כז) ויפתח האחד את שקו לתת מספוא לחמרו במלון וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו :
(כח) ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה באמתחתי ויצא לבם ויחודו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו :

בצרה השנייה, אחד האחים מגלה שהכסף שהוא שילם עבור האוכל נמצא בכליו - ויש חשש כבד שהם יואשמו בגניבה.

- מה המכנה המשותף לתגובה של האחים לשתי הצרות שנפלו עליהם?

המפגש עם יעקב

בראשית מב

(כט) וַיָּבֹאוּ אֶל יַעֲקֹב אֲבֵיהֶם אַרְצָה כְּנָעַן וַיִּגִּדּוּ לוֹ אֵת כָּל הַקֶּרֶת אֲתֶם לֵאמֹר:

(ל) דָּבַר הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוּת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כְּמִרְגָּלִים אֵת הָאָרֶץ:

(לא) וַנֹּאמֶר אֵלָיו כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הִינּוּ מִרְגָּלִים:

(לב) שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אֲבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנוּ וְהַקֶּטָן הַיּוֹם אֵת אֲבִינוּ בְּאָרֶץ כְּנָעַן:

(לג) וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם הָאֶחָד הִנִּיחוּ אֶתִּי וְאֵת רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם קָחוּ וְלָכוּ:

(לד) וְהִבִּיאוּ אֵת אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם אֵת אֲחֵיכֶם אֲתָן לָכֶם וְאֵת הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ:

○ רמב"ן בראשית מב, לד

ואת הארץ תסחרו - שינו לו בדבר מפני השלום, כדי שישמע אליהם לשלח אתם בנימין, כי ברצונם - מיד היו חוזרים לולי שאמר "לא ילך בני עמכם". וכן אמרו לו "אחיהם האחד הניחו אתי", ולא הגידו לו מאסרם ולא מאסר שמעון.

ויתכן שאמר להם יוסף "ואת הארץ תסחרו", ולא סיפרו הכתוב, וטעמו (ופירושו) שתביאו סחורה כרצונכם לקנות התבואה ולא אקח מכס סחורתכם, כי איטיב לכם תחת בשתכם.

2. סיפור ירידתם של אחי יוסף והמפגש עם השליט המצרי מתואר בפרק מב פעמיים. פעם ראשונה מסופר המאורע עצמו בעת התרחשותו (פסוקים ו-כב), ופעם שנייה הוא מסופר ע"י אחי יוסף כאשר הם מספרים לאביהם יעקב את אשר אירע להם במצרים (פסוקים כט-לד).

א. מצא שלושה שינויים בין שני הסיפורים (פרט שהושמט, פרט ששונה ופרט שהתווסף). היעזר ברמב"ן

ב. הסבר מה המטרה (באופן כללי) של השינויים שערכן האחים? היעזר הרמב"ן

ג. על השינוי שהתווסף, הרמב"ן מציע שני הסברים שונים, מה הם?

פירוטי המאורע עצמו	הפרטים במאורע שהאחים שינו	סוג השינוי
		פרט שהושמט
		פרט ששונה
		פרט שהתווסף

“אתי שפלתם”

בראשית מב

(לה) וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שִׁקְיָהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צָרוּר כְּסָפוֹ בְּשָׂקוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת צָרוּת כְּסָפֵיהֶם הִמָּה וַאֲבֵיהֶם וַיִּירְאוּ :
(לו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבֵיהֶם אֲתִי שִׁפְלַתֶם יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוּן אֵינְנוּ וְאֵת בְּנֵימִן תִּקְחוּ עָלַי הִיוּ כְלָנָה :

רש"י בראשית מב, לו

אתי שכלתם - מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו (את שמעון) כיוסף.
שכלתם - כל מי שבניו אבודים קרוי שכול.

3. עיין בפסוקים לה-לו וברש"י, וענה :

- א. לפי רש"י, מה הייתה התגובה של יעקב לכל מה שסיפרו לו האחים?
- ב. מה הביסוס בכתוב שהביא את רש"י להציע את פירושו (שני דברים).

הצעת ראובן מול הצעת יהודה

בראשית פרק מב - הצעת ראובן

(לז) ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנח אתו על ידי ואני אשיבנו אליך :
 (לח) ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקרָאָהוּ אָסוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ
 והורדתם את שיבתי בגוון שאולה :

בראשית פרק מג - הצעת יהודה

(א) והרעב כבד בארץ :
 (ב) ויהי כאשר כלו לאכל את השֶׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שִׁבְרוּ לָנוּ מֵעַט אֲכָל :
 (ג) ויאמר אליו יהודה לאמר העד העד בני האיש לאמר לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם :
 (ד) אם ישֶׁד מִשְׁלַח אֶת אַחִינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֲכָל :
 (ה) ואם אינֶד מִשְׁלַח לֹא נֵרַד כִּי הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא תִרְאוּ פָנֵי בְלִתֵּי אַחֵיכֶם אֲתֶכֶם :
 (ו) ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לְכֶם אֲחִי :
 (ז) ויאמר שֶׁאוֹל שָׁאֵל הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְוֹלְדֵינוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הַיֵּשׁ לְכֶם אֲחִי
 ונגד לו על פי הדברים האלה הַזְדוּעַ נִדַע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת אַחֵיכֶם :
 (ח) ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו :
 (ט) אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיָּד תִּבְקָשֶׁנוּ אִם לֹא הֵבִיאתִיו אֲלֵיךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטַאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים :
 (י) כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים :
 (יא-יג) ויאמר אֵלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם... קומו שובו אל האיש :

4. כיצד מגיב יעקב להצעת ראובן, וכיצד הוא מגיב להצעת יהודה?

במה הצעת יהודה משכנעת יותר מהצעת ראובן?

5. השווה בין שתי ההצעות, ופרט בטבלה שלפניך ארבעה מרכיבים, מדוע הצעתו של יהודה שכנעה את יעקב ואילו הצעתו של ראובן לא שכנעה אותו?

היתרונות בהצעת יהודה	החסרונות בהצעת ראובן	
		א. זמן ההצעה
(ע"פ רש"י מג, ב ד"ה כאשר כלו לאכול)		ב. אישיותו ואופיו של המציע (ע"פ נסיון העבר)
	(ע"פ רמב"ן מב, לז)	ג. דרכי השכנוע
(ע"פ רש"י מג, ח ד"ה ולא נמות)		ד. הערבות (מה יקרה אם בנימין לא ישוב?)
(רש"י מג, ט ד"ה והצגתו לפניך)	(רש"י מב, לח ד"ה לא ירד בני עימכם)	